

EURIG2020: Щорічна конференція Європейської групи RDA

18–19 травня 2020 р. відбулася Щорічна конференція Європейської групи RDA – EURIG2020. RDA – скорочена назва міжнародного стандарту каталогізації та обміну даними «Resource Description and Access» («Опис та доступ до ресурсу»). Нинішнього року, зважаючи на пандемію коронавірусу, виконавчий комітет EURIG та господар щорічної конференції, Державна бібліотека Баварії (Bayerische Staatsbibliothek) у Мюнхені, вирішили провести цю зустріч не у звичайному форматі, а як дводенну Zoom-конференцію.

Розпочалася вона привітанням від чільного фахівця Баварської бібліотеки. Потім з доповіддю від виконавчого Комітету EURIG виступила його голова **Агава Коен** (Ahava Cohen) з Національної бібліотеки Ізраїлю. Передовсім доповідачка поінформувала учасників конференції про двох нових членів Європейської групи, які ввійшли до неї упродовж звітного року. Це Національна бібліотека України імені В. Вернадського і Bokbasen AS (Норвегія). Нині Європейська група RDA налічує 47 членів з 28 країн, серед яких й Україна.

Для нас, у першу чергу, становить інтерес корпорація Bokbasen (з норвезької – «база книжок», «книжкова база»), яка створює і підтримує найвичерпнішу бібліографічну базу даних про книги, видані у Норвегії. Вона допомагає видавцям і книготорговцям розвивати цифрові засоби ідентифікації книжок, їх поширення, надання по МБА, продаж. Крім того, Bokbasen – це найсучасніший каталог усіх книжкових видань Норвегії (The Public Library Metadata Landscape, the Case of Norway 2017–2018 / Michael Premingera, Ingebjørg Rypeb, Marit Kristine Ådlanda, David Massey, and Kim Tøllerås // *Cataloging & Classification Quarterly*. 2020, Vol. 58, N. 2, 127–148). Навіть Національна бібліотека Норвегії у 2016 р. уклала з цією корпорацією угоду про придбання для свого каталогу готових бібліографічних записів, створених на норвезькій мові. Bokbasen бере свій початок від електронної бази даних, яку одна з видавничих організацій вирішила наповнювати ще 1984 р. Нині це корпорація, контрольний пакет акцій якої належить видавцям. Вона надає метадані, різноманітні послуги на основі своєї бази даних багатьом бібліотекам-передплатникам через своїх постачальників інтегрованої бібліотечної системи (ILS). Наприклад, бібліотеки, які використовують програмне забезпечення Bibliofil, можуть користуватися спільним сховищем каталожних записів Dugnadsbasen; окремо готуються записи на книги англійською мовою, зображення обкладинок книг тощо (Fosseng F. *Tilleggsprodukt metadata til bibliotek* / Fosseng, Frida. Режим доступу: <https://support.bokbasen.no/hc/no/articles/115001697434-Tilleggsprodukt-metadata-til-bibliotek>).

А. Коен доповіла про роботу Виконавчого комітету

EURIG за звітний період. На попередній щорічній конференції в Угорщині 2019 р. до складу Комітету були обрані: Ренате Беренс (Renate Behrens), яка одночасно є представником європейських бібліотек у Керівному комітеті RDA (RDA Steering Committee), Ульріке Юнгер (Ulrike Junger) – членкиня Ради RDA від Європи (обидві з Національної бібліотеки Німеччини); Агава Коен – Національна бібліотека Ізраїлю (голова); Ханне Хансен (Hanne Hansen) з Данського бібліографічного центру (заступник голови); Дженні Райт (Jenny Wright) – Британський інститут професіоналів з бібліотечно-інформаційної справи (секретар). Упродовж року відбулося дев'ять онлайн-засідань Комітету, на яких обговорювалися різні питання розвитку RDA. Виконавчим комітетом було проведено опитування бібліотек. А. Коен, підбиваючи його підсумки, відзначила, що майже 86 % бібліотек-членів EURIG впровадили або перебувають у процесі впровадження RDA, понад 82 % збираються впроваджувати і останню версію – RDA3R, приблизно 11 % – не впевнені, що робитимуть це, решта – не збираються переходити на останню версію, очевидно, через її складність. У зв'язку з появою нової 3R версії стандарту близько 70 % книгозбірень планують навчання каталогізаторів, 19 % – повний її переклад, 27 % – частковий переклад; 70 % – розроблення інструкції з практичної каталогізації тощо. Десь 30 % бібліотек сумніваються, що одного року достатньо для підготовки усіх необхідних матеріалів та переходу на нову версію.

Німецький фахівець **У. Юнгер**, звітуючи про свою роботу у Раді RDA, розповіла про її структуру, представництво на різних континентах. Так, Африку у ній представляє фахівець Національної бібліотеки Південно-Африканської республіки; Азію – співробітник Національної бібліотеки Китаю, Латинську Америку і Карибський басейн – бібліотекар з Національної бібліотеки Мексики, Північну Америку – представниця Національної бібліотеки і Архіву Канади, Океанію – фахівець Національної бібліотеки Нової Зеландії.

Доповідачка також поінформувала про щорічне засідання Ради RDA у Чикаго (2019) та кілька онлайн-зібрань, на яких обговорювалися питання передплати RDA Toolkit, поширення стандарту у регіонах, робота над RDA3R, виконання запланованого на 2018–2019 рр. та формування нового стратегічного плану і плану дій на 2020–2022 рр.

Представник європейських бібліотек у Керівному комітеті RDA **Р. Беренс**, яку українські бібліотекарі пам'ятають по виступах на семінарі «Міжнародні бібліотечні стандарти», організованому Українською бібліотечною асоціацією у Києві 2018 р., поінформувала аудиторію про участь у підготовці проекту 3R та

щорічну зустріч Керівного комітету у столиці Чилі – Сантьяго. Вибір місця цієї зустрічі не був випадковим, адже на меті малося створення офіційної регіональної організації Латинської Америки та Карибського басейну, відповідальної за RDA і за підготовку регіону до участі в роботі Керівного комітету RDA. Наступна така зустріч запланована на жовтень 2020 р. у Єрусалимі. У зв'язку з пандемією коронавірусу вона відбудеться лише онлайн.

Р. Беренс повідомила, що Керівний комітет RDA активно працює над розробленням трирічного операційного плану, який буде гармонізовано зі «Стратегічним планом RDA на 2020–2022 рр.» для підтримання загального стратегічного бачення. Вона підтвердила, що датою переходу бета-версії і відповідно бета-сайта RDA на офіційний статус визначено 15 грудня 2020 р. Було наголошено, що Керівний комітет усвідомлює необхідність інтернаціоналізації цього стандарту. Тому вживаються заходи щодо усунення англо-американської спрямованості його змісту. Спільноти, які не належать до англо-американського світу, підтримують цей процес. Так, Робоча група EURIG з підготовки прикладів вживання RDA, дбає про те, щоб вони стосувалися різних мовних груп і мали міжнародний характер. Р. Беренс зауважила: Комітет підтримав ініціативу введення п'яти перекладачів, котрі працюють над офіційними, але неповними перекладами RDA, до Робочої групи з перекладу. Раніше усіх їх представляв лише один перекладач.

На конференції також йшлося про поширення RDA у європейських бібліотеках. Напередодні було проведено анкетування. Респондентів запитали: чи упровадили ви RDA і чи маєте плани / проєкти його упровадження; чи маєте такі плани щодо версії RDA3R; які саме вдосконалення сайта RDA Toolkit ви хотіли б відзначити, а що викликає у вас занепокоєння тощо. Підсумки цього опитування підбила Р. Беренс. Вона зазначила, що Німеччина спільно з німецькомовними країнами (Австрією і Швейцарією) у 2014 р. упровадила RDA щодо авторитетних даних, а у 2016-му для бібліографічних даних. До речі, Інтегрований авторитетний файл (Gemeinsame Normdatei, GND) також спільний для усіх трьох країн. Він називається інтегрованим, оскільки об'єднує файли на імена, установи та організації, назви конференцій і заходів, географічні назви, предметні рубрики тощо. Було відзначено, що, окрім бібліотек Інтегрований авторитетний файл дедалі частіше використовується архівами, музеями, іншими установами культури, науково-дослідними інститутами. Кожен окремих запис (відповідно до RDA – кожна сутність) у GND має постійний унікальний ідентифікатор (GND ID). Це дає змогу пов'язувати авторитетні записи як між собою, так і з іншими, зовнішніми, бібліографічними даними та веб-ресурсами, створювати мережі е-даних.

Станом на сьогодні стандарт у ФРН упроваджено повністю, зроблено повний його переклад німецькою

мовою, підготовлено відповідні методичні рекомендації, положення. Німецькомовний сегмент представлено на основному сайті стандарту RDA Toolkit. Керує всіма роботами Національна бібліотека Німеччини, де створено спеціальний підрозділ з бібліотечних стандартів (Arbeitsstelle für Standardisierung). Він тісно співпрацює з національними бібліотеками Австрії і Швейцарії.

Варто відзначити, що окрім німецьких бібліотек, які першими після англомовного світу переклали і впровадили новий стандарт, у 2016 р. цю роботу завершили і фінські бібліотеки. Нині у Національній бібліотеці Фінляндії працюють над проєктом 3R. Його планують упровадити до кінця 2021 р., як і у Великій Британії, яка першою серед європейських країн упровадила RDA ще у квітні 2013 р. Італійські бібліотеки, насамперед ті, що входять до Об'єднання теологічних бібліотек Італії (Unione Romana Biblioteche Ecclesiastiche, URBE), упроваджують RDA до бібліографічних та авторитетних записів. Вони мають намір упроваджувати і RDA3R. З новим стандартом працюють також норвезькі бібліотеки, а Національна бібліотека Швеції, впровадивши RDA у 2017 р., вже через рік почала використовувати його для каталогізації у зведеному каталозі шведських бібліотек Libris. В Ісландії текст стандарту не перекладали, там працюють з оригіналом, оскільки усі бібліотекарі володіють англійською мовою. У Національній бібліотеці Ізраїлю RDA упроваджено з квітня 2014 р. для всієї стандартної каталогізації та авторитетних записів. Інші видання, які потребують нестандартного підходу, опрацьовуються максимально наближено до вимог RDA.

Втім, найбільш показовим для нас є досвід країн Балтії, зокрема, Національної бібліотеки Латвії, котра також вже працює за RDA. На початок 2020 р. фахівцями бібліотеки підготовлено методичні рекомендації з бібліографічного опису серіальних і музичних видань та аналітичного опису (статей з періодики). Їм передували методичні рекомендації з опису монографічних видань. А ще у бібліотеці з 2019 р. працюють над проєктом розширення авторитетних файлів (осіб, установ і організацій, географічних назв). Для цього файли доповнюють ідентифікаторами: ISNI (International Standard Name Identifier – Міжнародний стандартний ідентифікатор імен); до імен науковців додають ORCID, ID дослідника. Тісною є взаємодія з Wikidata, ULAN (Union List of Artist Names – Зведений список імен художників), VIAF (Virtual International Authority File – Міжнародний віртуальний авторитетний файл). До речі, ULAN побудований як тезаурус, його використовують не лише каталогізатори, а й систематизатори. Створюється він під егідою Гетті Інституту (Лос-Анджелес, США), відомого у світі музею і науково-дослідної установи. Тисячі записів ULAN на осіб та пов'язаних з ними установ і організацій додаються до нього і редагуються щороку.

Важливо, що названі ідентифікатори додаються лише

до осіб та установ, які є латвійськими авторами або якимось пов'язані з Латвією. Адже національні бібліотеки відповідають за представлення у світовому інформаційному просторі саме своїх національних авторів. Окрім того, згадані ідентифікатори дають змогу пов'язати латвійських авторів з відповідними записами в електронній версії Латвійської національної енциклопедії, яка створена і підтримується Національною бібліотекою. Для цього 2015 р. нею було створено спеціальний структурний підрозділ. А висока якість авторитетного файлу географічних назв забезпечується тим, що він пов'язаний з Латвійською базою даних географічних назв.

Упроваджується RDA і у Литві. Для цього у 2019 р. там створили відповідну команду з бібліотекарів та ІТ-фахівців. Вже підготовлено план упровадження, проведено навчання (5 модулів) для каталогізаторів. Керуючись розробленими методичними рекомендаціями, вони розпочали поетапний опис за RDA. Національна бібліотека Естонії та Консорціум мережі бібліотек Естонії (19 членів) також працюють з новим стандартом, розпочавши з авторитетного контролю.

Поінформували про свої досягнення й інші країни Європи. Так, у Словаччині RDA вже упроваджено в авторитетному контролі та бібліографічних записах для усіх типів видань, окрім графіки. Каталогізація графічних ресурсів за новим стандартом там розпочнеться 2021 р. Чехія впровадила RDA ще у 2015 р. Угорщина нині працює над перекладом, підготовкою методичних і навчальних матеріалів для каталогізаторів, насамперед, приділяється увага аспектам, які викликають найбільше запитань, а саме: Бібліотечна еталонна модель (LRM) і концепція пов'язаних даних. Про перші кроки впровадження RDA в українських бібліотеках йшлося у повідомленні провідного наукового співробітника НБУВ **Н. Стрішенець**. Наведені нею приклади, стосувалися роботи з новим стандартом Науково-технічної бібліотеки імені Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

У наступний день роботи конференції (19 травня) оприлюднювалися звіти Комітетів EURIG. Так, Редакційний комітет, очолюваний Р. Беренс, упродовж року узагальнював пропозиції членів EURIG, надавав свої рекомендації Керівному комітету RDA, готував інші документи Групи. Голова Робочої групи з розроблення специфікації RDA **Алан Данскін** (Alan Danskin) з Британської бібліотеки розповів, про те, як вони зосереджували свою увагу на підготовці дискусійних матеріалів для обговорення, на розробленні рекомендацій, пропозицій та інших документів для Керівного комітету RDA.

Лайф Андресен (Leif Andresen) з Королівської бібліотеки Данії, який бере участь у щорічних Європейських конференціях з Bibframe, зробив огляд поступу цієї моделі даних, проаналізував результати Третьої щорічної європейської конференції з Bibframe, яка відбулася 17–18 вересня 2019 р. у Стокгольмі, у Національній бібліотеці Швеції. Участь у ній взяли 93 представники з 20 країн, у т. ч. наші колеги з Латвії й Естонії. Як і щорічні конференції та семінари EURIG, конференції, присвячені Bibframe – це форуми для обміну знаннями і досвідом впровадження цієї нової моделі даних для бібліографічного опису, що ґрунтується на технології пов'язаних даних. Вони збирають фахівців, які працюють над переходом від MARC-формату до пов'язаних даних, використовуючи модель Bibframe та відповідні інструменти.

Друга половина дня 19 травня була присвячена роботі над перекладами стандарту різними європейськими мовами. Оскільки нова версія RDA3R досить суттєво відрізняється від попередньої, навіть згадані вже національні бібліотеки, які мають повний переклад стандарту, мусять доопрацьовувати його відповідно до нової версії. На перекладацькій сесії виступила бібліотекар з відновленої Александрійської бібліотеки (Єгипет), яка розповіла про закінчення роботи над арабським перекладом стандарту.

На завершення учасники конференції прослухали ґрунтовну доповідь голови Керівного комітету RDA **Кеті Гленнан** (Kathy Glennan) – керівника відділу каталогізації, спеціальних фондів бібліотеки Мерилендського університету США. Вона порушила проблеми, котрі викликають найбільше запитань у фахівців. Це типи, способи агрегування ресурсів, що мають два і більше вираження, схема кодування в RDA, словник RDA-спільноти тощо.

Загалом, конференція вчергове засвідчила високий рівень самоорганізації бібліотекарів, серйозний поступ європейських бібліотек у використанні інформаційних технологій, у прагненні їх постійно удосконалювати. І все це завдяки EURIG – добровільній, ніким не фінансованій, організації, яка провадить таку значну роботу.

Надія Стрішенець,
доктор історичних наук,
провідний науковий співробітник,
ORCID 0000-0001-8032-6622,
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського,
Просп. Голосіївський, 3,
Україна, 03039, м. Київ,
e-mail: strishnadiya@ukr.net